

„A kakasok között ültem”

Klájó Adriánnal Lábadi Lénárd beszélget

Egy pályakezdő képzőművész esetében az egyéni alakulástörténetére vonatkozóan kulcsfontosságú lehet, hogy a munkássága kezdetén milyen hatások érték. A te esetében kik voltak azok a hozzáértő személyek, akik megismertették a képzőművészet alapjaival? Egyáltalán milyen impulzusok értek korábban?

– Alkotói pályámnak a kezdeti szakaszát emelném ki, amikor Németh Anna topolyai keramikusművésznőhöz kerültem. Nála készültem fel az újvidéki Bogdan Šput Formatervezői Középiskolába. Ő volt az, aki teljesen lecsupaszított. Minden addigi sallangot, ami a fiatalságomból és a tapasztalatlanságomból kifolyólag tévesen alakult ki bennem a művészetről, elvetette, és visszarántott az alapokhoz. Megtanított arra, hogy mi a rajz, mi számít műelemnek, hogyan kell látni, szemlélni a dolgokat. Ezekkel a meghatározásokkal voltaképpen a képzőművészet alapvető értékeire hívta fel a figyelmem.

Viszont ha a gyermekkoromra emlékezem vissza, akkor abban a periódusban a falu atmoszférája volt a legnagyobb hatással rám, merthogy Gunarason és Kutaspusztán nőttem fel. Kamaszkoromban nem igazán kedveltem ezt a környezetet, sőt megtagadtam, de később már értékként tekintettem rá. A mai napig is szívesen veszem elő a vidék témáját, amely kitörölhetetlenül belém ivódott. A tágas terek és a falusi házak udvarai nemcsak a képzőművészeti alkotásaim helyszínei, hanem a gyermek- és a fiatal felnőttkoromé is. A korai emlékfoszlányok és jelenetek ciklikusan tűnnek fel a művészeti programomban. Jellemző momentumok, terek és színek kerülnek elő.

Néhány éve az egyik ismerősöm azt mondta nekem, hogy a falu a legideálisabb terep egy művésznek az alkotáshoz, és egyáltalán ahhoz, hogy felnőjön. Ez egy érintetlen, ösztönös és elemi környezet, ahol nincs zavaró tényező. Tisztábban lehet érzékelni a teret, mint egy urbánus közegben.

54 Itt jobban lát az ember befelé. Nyugodtabb.

Ha már szóba kerültek az udvarok, akkor fontosnak tartom megemlíteni, hogy az első újvidéki kiállításomnak is ez a tematika volt az alapköve, amely a Forum épületében, a Híd-találkozó keretein belül valósult meg. A tárlat címét is ebből az egyetlen szóból hoztam létre.

Ha már az első egyéni kiállításodnál tartunk, akkor ezzel kapcsolatban arra lennék kíváncsi, hogy milyen szempontok mentén épült fel a tárlat? Láthattunk objekteteket, installációkat, kisrajzokat és grafikákat egyaránt, amelyeken az udvar témáját, ennek megjelenítési módjait jártad körül.

– Az udvarábrázolások egy tradícióhoz kapcsolódtak. Itt Ács József alkotásaira gondolok, aki munkássága kezdeti szakaszában alkotott ilyen térábrázolásokat, vagy a naiv Nagypáti Kukac Péter műveire, aki specifikusan ezzel a témával foglalkozott, de a szélesebb körű művészettörténetben is találkozhatunk efféle megjelenítésekkel.

Végül is, ha jobban belegondolok, nem tudatosan alakítottam ki a munkáim és más művészek munkái közötti kapcsolatrendszer, hanem később figyeltem fel a párhuzamokra. A gyermekkoromból kiindulva teljesen intuitív módon, magától adódott a téma. És ha valami nagyon jól ismert egy képzőművész számára, akkor azzal remekül tud kísérletezni.

Eltérő megközelítési módokat dolgozhattam ki, volt rá időm, hiszen a nyarat a szülőfalumban töltöttem, ami nem egy mozgalmas település. A mozdulatlanág ellenére viszont ott volt a tér, amit boncolgathattam, elmerülhettem benne. Lehetőségem volt minden részletét megfigyelni. Az orrunk előtt lebegő színezetlen, csupasz valóság tanulmányozása volt a témája az első önálló kiállításomnak. Sokféleképpen hozzá lehet állni ehhez a tematikához, én is erre törekedtem a tárlat anyagában. A valóságostól szerettem volna eljutni egy imaginárius helyig, egy belső térig.

Kis munkákról volt szó, rajzokról, illetve kombinált technikával készült alkotásokról. Alapvető probléma volt a számomra, hogyan mutassam be önmagam, aki jelen helyzetben még nagyon is variábilis. Igyekeztem felmutatni különböző változataimat, a kreativitásom szerteágazóságát. Többek között egy objektet is elhelyeztem a kiállítás anyagában, egy éjjeliszekrényt, amelyet körbekollázsoltam. Ennek a motívumait leginkább a baromfiudvarok élőlényei képezték. Megtekinthető volt még egy nagyobb formátumú kollázs, kisebb tárgyak, amelyeket az éjjeliszekrényben találtam. Különböző installációkat vittem, ilyen volt például az agyagtáblába vésett kukoricaföld-részlet is. Azt a lehetőséget szerettem volna szemléltetni, amelyben az udvar témakörét tágítani tudom.

Milyen jellegűek voltak a Híd-találkozó előtti tárlatok? A korábbi kiállítások esetében hogyan jelent meg, ha egyáltalán megjelent, a falu és a vidék él-

ményvilága? Azért teszem fel így a kérdést, mert említetted, hogy alkotói periódusaidban ihletforrásként funkcionál a falu közege.

– A legtöbb alkalommal eltérő műveket láthatott a közönségem. Tisztaban vagyok azzal, hogy gyorsan változnak bennem a hangulatok és a hatások. Azt szerettem volna bizonyítani, hogy egy fiatal képzőművész változó és változatos, sok folyamat zajlik benne.

Legelőször Topolyán, a Paletta Festőkör jóvoltából, 2012-ben jelenhettek meg munkáim. Ez idő tájt a formanyelvem még éretlen és kiforratlan volt. Később több alkalommal a Topolyai Városi Múzeumban adódott lehetőség a kiállításra. Olyan jellegű tárlatok voltak ezek, amelyek a Topolyáról és a környékéről származó fiatalokat gyűjtötték egybe, s ha jól emlékszem, a bemutatkozások is hasonló címet viseltek. Programszerűen alkottunk. Kitaláltunk egy kerettörténetet, és e köré szerveződtek a munkák. A plakátokat én terveztem.

Padlás volt a címe annak a kollektív kiállításnak is, amely az előzőhöz hasonlóan szerveződött, és a fiatal alkotóegyéniségeknek kínált kiváló lehetőséget a bemutatkozásra. Gyűjtőfogalomként kívánt szerepelni az elnevezés. A padlást az emberi elméhez hasonlítottuk. A régi, a belső és az elzárt tárgyakat, emlékeket szerettük volna felszínre hozni és bemutatni. A kiállítást multimédiálisra terveztük. A grafikák, rajzok és festmények mellett egy díszletrészletet is sikerült összeállítanunk.

Itt kipróbáltam magam a divattervezés terén is. A second handben összeválogatott ruhadarabokból állítottam össze a kollekción. Sikerült létrehoznom egy divatperformance-ot. Egyszeri látványruhák voltak ezek, s nem a mindennapi viseletre alkalmas darabok. Bepiszkolt arcú, kalácshajú, kissé maszkulin, titkárszerű figurákat alkottam meg.

A *Padlásnak Folyosó* címmel folytatása is volt. Ekkor már kiváltunk a Palettából, önálló csoportként működtünk, körülbelül tizenöten, s ez példa nélküli volt az előző évek törekvéseihez képest. Sorozatot terveztünk, mindegyik megállót a Topolyai Múzeumban szerettünk volna összehozni. A *Folyosó* címűt, az előző kiállításához hasonlóan, divatbemutató nyitotta meg, amelynek már összetettebb volt a története, és jóval megformáltabb és progresszívebb lett. Hirtelen jött az ötlet, a kivitelezéshez három nap állt a rendelkezésemre. Kávészákokból készítettem a ruhákat. A kollekción alapját a népviselet alsószoknyái és ingblúzai képezték. A törekeny alsó rétegre kerültek rá, bőrrel és szegecsekkel kiegészítve, a nehéz és durva anyagok. A lányok a kezükben batyukkal, a kócolt hajukba tűzött száraz virágokkal vonultak végig a múzeum folyosóján.

Számos helyen megfordultam, de talán a tavalyi év volt a legjelentősebb számomra. Tavasztól télig több városban nyílt lehetőségem kiállítá-

ni. A Podolszki-emléknapra és a Weöres Sándor-évfordulóra önarcképeket vittem.

Zentán *Művészet és műemlékvédelem* címen futott a program. Feltérképeztük a környezetet, és megpróbáltuk áttranszformálni, művészi közegbe ágyazni a város azon épületeit és köztereit, amelyek kiemelten fontosak a műemlékvédelem szempontjából.

Ősszel egymás után következtek a lehetőségek: az Őszi Tárlat Szabadkán, a VMTDK és a Kollázs Biennále Újvidéken, ahol én voltam a legfiatalabb kiállító.

Mindezek után következett az első önálló a Forumban. Az egyéni kiállításokat a pályám kezdetén még nem erőltetném, nagyon jó, hogy megtörtént, de egyelőre úgy érzem, hogy csoportba tömörülve többet tudunk mondani. A közelmúltban ezt jól példázta az adai bemutatkozásunk is. Összefogtunk néhány kollégámmal, és *Fiatal képzőművészek kiállítása* címen szerveztünk tárlatot. Kik vagyunk, mit csinálunk, melyek azok a pontok, ahol találkozunk: ezt szerettük volna az emberek tudomására hozni.

Hogy zárszóként a második kérdésre is válaszoljak: pályafutásom kezdetén a kakasmotívumot vettem elő, ezt boncolgattam. Banális dolog, nincs benne túl sok mondanivaló, viszont szükségem volt egy motívumra, amivel kísérletezhettem. A kezdetekben erről a figuráról lehetett felismerni engem.

Esetemben a falu és az udvar zárt közegének az ábrázolása a vajdasági életérzés megjelenítését segíti elő. A barnás, szürkés, poros árnyalat szinte mindig visszaköszön a munkáimban, mindenhol ott van.

Beszélgetésünk kezdete előtt körülbelül negyven önarcképet mutattál, és említetted, hogy a Podolszki-emléknapra és a Weöres Sándor születésének századik évfordulója alkalmából rendezett kiállításra is ilyen típusú képeket vittél. Nálad a folytonos önarcképköltés identitásválság vagy önvizsgálat?

– Az egyik TAKT-on Sinkovics Ede mondta nekem, hogy minél több ilyen munkát készítek el, mert az önarcképköltés folyamata a tükörbenézés és az önismeret-vizsgálat sajátos formája. Kiváló gyakorlat, s egyfajta párbeszéd önmagammal.

Kiss Endre hatalmas témája szintén az önarckép. A szorongásait és a félelmeit próbálja feloldani ezzel a művelettel, ami rám is jellemző. Esetemben az önarcképek a belső arcaim jelenítik meg. Vannak olyan jellemvonások, amelyek képletszerűen ismétlődnek a munkákon, de ezt az alapot az újabb és újabb ingerek alakítják. Sohasem egy konkrét érzelmet szeretnék viszontlátni, hanem a létezésem lenyomatait, a külső és a belső benyomásaim ötvözetét. A valódi arcom és az önarcképek által realizált belső képek között ellentét feszül. Általában akkor kezdek el ilyen típusú mun-

kákon dolgozni, ha elakadok valahol, vagy ha nem tudok megoldani bizonyos problémákat. Olyannak jelenítem meg az arcom, amilyenek azt látni szeretném. Variációkat készítek önmagamra. Ha hosszabb ideig nem nézek tükörbe, akkor megfeledkezem arról, hogyan is nézek ki valójában, gyakran emlékezetből alkotom meg a képmásomat. Az ábrázatom nyers agyagként kezelem, amelyet szabadon formázhatok, de ezt akár papírdarabokra téphetem szét, vagy vonalakra, foltokra redukálhatom.

Ebben a témában vannak olyan művészek, akik felé nagy érdeklődéssel fordulok. A személyes ihletőim Francis Bacon, Vincent van Gogh, továbbá Oscar Kokoschka és Milan Konjović. Persze rengeteg nevet sorolhatnék még fel. Azért emeltem ki a fenti alkotókat, mert az ecsetkezelésemet több esetben hasonlították az övékéhez. Bacon esetében az ember és a tér kapcsolata, az önmagához való viszonyulása hangsúlyozódik. Az ő nyugtalanságát tudtam rokonítani a saját nyugtalanságommal.

Jelenleg az emberközpontúság érdekel. Amint azt már nagy vonalakban felvázoltam, az első önálló kiállításom inkább térkutatás volt, de ezt most hosszabb időre elcsomagoltam. Ha visszagondolok, a két pólus, a tér és az ember, a VMTDK képanyagában eggyéolvadt. Ide – különböző munkák mellett – egy nagyobb méretű vegyes technikával készült kép vittem, amely udvarábrázolás volt, de a kerítés egyik ágát az önarcképem helyettesítette.

Mikor találkoztál először Ács József munkásságával? Képzőművészeti programod kapcsán az ő neve szinte megkerülhetetlen.

– Ács József munkásságával és életművével Zentán találkoztam először, egy fiataloknak rendezett táborban, ahol filmeket láthattunk róla, művészettörténészek mutatták be őt. Olyan emberekkel kerültünk közvetlen kapcsolatba, akik személyesen ismerték a művészt, valamint a családtagjaival.

Mindez nyáron történt, majd ősszel következett a topolyai Origo Open Fest. Ekkor kezdett igazán érdekelni Ács József művészete. Úgy gondoltam, hogy érdemes lenne a munkáival foglalkozni. Aktuális volt a téma, ugyanis az alkotó tavaly lett volna százéves. Több ember dolgozott a centenáriumon, Zentán és Topolyán, muzeológusok és művészettörténészek egyaránt. Ebbe szerettem volna bekapcsolódni én is. Szerintem ha valami aktuális, azt meg kell ragadni, tovább kell gondolni, követni kell valamiféle képzőművészeti trendeket.

A fesztivál keretein belül a festményeire készítettem homagge-okat, installációk formájában. Az általa ábrázoltakat tárgyiasítottam, kiemeltam a térbe. A kétdimenzionális képeiből akartam megformálni valamit, a tapintható motívumoknak szubjektív értelmezést adni. Ekkoriban Ács Jó-

zsef képzőművészeti munkásságának az első és az utolsó szakaszát kedveltem a leginkább, ösztönzőleg hatottak rám. Az installációkhoz a fésűs korszakából merítettem. Különböző típusú fésűket és seprűket vörösre festettem, és ezeket állítottam ki. Szerettem volna megjeleníteni azokat a tárgyakat, amelyekkel Ács festett.

Az egyik installációm, a vajdasági képzőművész festményének a mintájára, a *Félkörös kompozíció* címet viselte. Egy ekevasból állt, amit földdel szórtam körbe, s ebből a padlóra is jutott bőven. A földre az ekevassal vonalakat húztam.

Izgalmasnak találtam még az autóábrázolásait is. Magával ragadott az, hogy mennyire imádta a mozgást és a sebességet.

A vajdasági képzőművészeti életet úgyszólván a nyári alkotótáborok alakítják. Te mióta vagy aktív résztvevője a művésztelepek életének?

– Alkotónapokon először a topolyai Paletta keretein belül vettem részt. Később a KMV kapcsán kerültem el a TAKT-ig, ami nagy áttörés volt a számomra. Itt pár éve bevezették a portfólióval való jelentkezést. Bizonyos mennyiségű munkát kell elküldeni, és ezek alapján döntenek el a szervezők, hogy felveszik-e az alkotót, vagy sem. Színvonalas tábort igyekeznek létrehozni, minőségi alkotókkal.

Itt éreztem először úgy, hogy szélesedik az utam, tágul a látóköröm. Rengeteg neves képzőművészt ismerhettem meg, köztük Kiss Endrét, Sinkovics Edét és Ricz Gézát.

A legutóbbi TAKT-on egy baromfiól bizonyult a legmegfelelőbb helynek számomra az alkotáshoz. A kakasok között ültem, és az engem körülvevő kerítések, fadarabokat, léceket rajzoltam meg. Még a TAKT-on belül is sikerült izolálnom magam.

Az első alkalom után annyira magával ragadott a tábor, hogy immár több éve részt veszek rajta. Fantasztikus közegnek tartom, olyan találkozási, kommunikációs pontnak, amely a Vajdaságban jelenleg nélkülözhetetlen. Úgy érzem, hogy ez a hely fűz minket össze, és fontos a kapcsolat-építés szempontjából is.

A táborok legtöbbször tematikusak, minden évben meghatározott témára kell megalkotni a munkáinkat. Jó látni, hogy ugyanazt a dolgot különböző emberek eltérő szemléletmóddal dolgozzák fel. A temerini táborban rengeteget tanulhatunk egymástól, egymásról és magunkról.

A 9+1 moravicai nemzetközi művésztelep több évtizedes múlttal bír, akárcsak a TAKT is. Meghívásos alapon működik. Nagyon jó ott a hangulat, és szabadon alkothatunk, ami fantasztikus érzés.

Legutóbb a zentai műemlékvédelmi táborban vettem részt, amely a Bolyai Tehetséggondozó Gimnázium közreműködésével valósult meg.

Kiváló érintkezési pont volt más művészekkel, de még gyerekcipőben jár, második éve szervezik.

A beszélgetés alatt többször rámutattál arra, hogy rendkívül fontosnak tartod a kortársaiddal való együttműködést. Az eddigiek során kik voltak azok a fiatal képzőművészek, akikkel a leggyakrabban kiállítottál?

– Az akadémia tanulóival, valamint a művésztelepeken megismert barátaimmal, alkotótársaimmal tudtam az eddigiek folyamán a legsikeresebben együttműködni. A TAKT volt az első olyan hely, ahol számos ismerősre tehettem szert. Amikor első alkalommal vettem részt a táborban, a giccs volt a téma, s erre Sütő Annával közösen fotósorozatot készítettünk. A képanyag a *Kutaspusztai elsőáldozás* címet viselte. Egy elsőáldozás momentumait jelenítettük meg, picit karikatúraszerűen. Pont a fotózás közben érkezett a tanyára egy fiatal házaspár, a menyasszony és a vőlegény. A jelenet a giccset csak növelte ezzel. Közös képek is készültek a párral.

Szenti Lillával és Vass Szabolccsal az Ács-évfordulóra szerveztünk hommage-t *Refresh* címmel, a topolyai Juhász Erzsébet Könyvtár padlásterében. Velük azelőtt a Podolszki-emléknap és a Paletta Festőkör keretein belül is együttműködtem már. Eddigi pályafutásom során a leggyakrabban velük állítottam ki.

Beszéltél emberekről, hatásokról, helyszínekről és emlékekről, amelyek mind hozzájárultak ahhoz, hogy a képzőművészeti nyelvezeted megformálódjon. Az egyéni tapasztalataid alapján milyen kép alakult ki benned a vajdasági fiatal képzőművészek jelenlegi helyzetéről, megnyilvánulási lehetőségeiről?

– Nem könnyű a vajdasági magyar fiatal képzőművészek jelenlegi helyzetéről beszélni, igen érzékeny téma ez számomra. Semmi valóságalapja sincs annak az állításnak, mely szerint nincs kiállítási lehetőség a közvetlen környezetünkben. Ezt csupán azért említem, mert nálunk az emberek többsége hajlamos azt a nézetet kialakítani magában, hogy itt úgyse lehet sehol kiállítani, nálunk nincs semmi. Szerintem keresni kell az alkalmat. Ha egy alkotó kellő munkát fektet a művészetébe, akkor feltalálja magát. Az eddigi tapasztalataim azt mutatják, hogy mindig vannak történések, és kialakulófélben vannak bizonyos törekvések. Jelen kell lenni a vajdasági képzőművészeti élet meghatározó eseményein. A művésztelepekre és az alkotótáborokra gondolok, amelyek eddig minden egyes alkalommal kiváló lehetőségnek bizonyultak arra, hogy szakmai kapcsolatokat alakítsak ki, folytonosan bővítssem az ismeretségi körömet, tapasztalatokat szerezzek. Ott kell lenni az élvonalban, vagy törekedni kell arra, hogy oda kerüljünk, és akkor lesz megnyilvánulási lehetőség. Kell, hogy legyen.

Szélesebb körökben, országos vagy éppen európai szinten az, hogy mi itt mit csinálunk, vagy milyen értékkel bír az, amit csinálunk, számos kérdést von maga után. Jelenleg mi egy kicsit még egymásnak alkotunk. Nem nagyon kerülnek ki a dolgok a köreinkből. Európa számára sem vagyunk valami izgalmasak, mert még mindig a múlthoz kötnek bennünket. Mások számára viszont éppen a háborús tematika, valamint a háborús trauma képzőművészetben való megjelenítése miatt vagyunk vonzóak és érdekesek.

Nemrégiben olvastam egy cikket, amely arra világít rá, hogy a galériáknak meghatározó szerepük van abban, hogy kik azok a képzőművészek, akik az élvonalba kerülhetnek. Ezek az intézmények rendkívüli módon manipulálhatják a folyamatokat.

Az eddigiek során arra is felfigyeltem, hogy a szerb ajkú alkotóművészekkel nem igazán tudunk kooperálni. Mi magyarok a Vajdaságban főleg a saját köreinkben mozgunk, és ezért is mondtam azt, hogy magunknak alkotunk. Legtöbben ismerjük egymást, de ez egy viszonylag szűk kör.

Nem az anyagi szükségletek megteremtése miatt gyakoroljuk a képzőművészetet, az alkotásvágy motivál bennünket.